

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך מיוחד

הוראת הקריאה לתלמידים עם צרכים מיוחדים

מפגש ארצי מקוון
חינוך לשוני, אגף חינוך מיוחד
תשפ"א

תכנית המפגש

15:00-16:00

הוראת הקריאה לתלמידים עם מוגבלויות שכיחות

אילנה קלר, מדריכה ארצית לחינוך לשוני בחינוך המיוחד

16:00-17:00

היבטים דידקטיים ופסיכו-פדגוגיים בקידום שטף קריאה בחינוך המיוחד

(תכנית "קול קורא") ד"ר לימור קולן, הפיקוח על החינוך הלשוני בחינוך היסודי

17:15-18:00

יישום פרקטיקות לקידום שטף קריאה בטקסט

סיגלית חנוך, מדריכה מחוזית לחינוך לשוני בחינוך המיוחד, מנח"י, ירושלים

18:00-18:30 **שאלות וסכום**

"כולנו קוראים את עצמנו ואת העולם הסובב אותנו כדי להבין מי אנחנו והיכן אנחנו נמצאים. אנחנו קוראים כדי להבין או כדי להתחיל להבין. איננו יכולים שלא לקרוא. קריאה היא תפקודנו החיוני, כמו נשימה כמעט" (תולדות הקריאה, א. מנצל, 2001).

"אוריינות היא דרך לעלות מעלה, לצאת החוצה, לחדור פנימה"
(ג'אנט אמ'ס, אוריינות וחירות, אצל ברוס, 1993).

מהי קריאה?

קריאה היא תהליך קוגניטיבי מרכב שמטרתו השגת גישה למשמעות.

הקריאה היא תהליך קוגניטיבי הפועל על פי שלבים של המערכת לעיבוד מידע:

התהליך מתחיל בהפניית הקשב לדף הכתוב, בהמשך יש תפיסה של הסמל

הכתוב ועיבודו במערכת הזיכרון, ולבסוף התוצר מתקבל בפלט ההתנהגותי של

תהליך הקריאה (ברזניץ, 2011).

מהי קריאה?

- יכולת זיהוי ושליפת מילים מהירה ואוטומטית לצורך השגת קריאה שוטפת והבנת הנקרא (Perfetti & Catts, 2011).
- מסוגלות לפענח את סימני הכתב כמייצגים מבנים פונולוגיים ולהפיק מהם משמעות. פענוח והפקת משמעות הם שני תהליכים נפרדים, אך קשורים זה בזה (שיף, עדי-יפה, 2008).
- מטלה קוגניטיבית מרכבת, הנשענת על מערכות מוחיות שונות. היכולת ללמוד לקרוא תלויה בידע ובכישורים מוקדמים, המושפעים מהתפתחות קוגניטיבית ושפתית מוקדמת (Vellutino, 2004).
- קריאה היא תהליך קוגניטיבי שראשיתו בתפיסת המילים, בקליטת גירוי חזותי, כלומר רצף אורתוגרפי ובתהליכי עיבוד מידע מרכבים, אשר במהלכם הופך המידע הוויזואל-אורתוגרפי למידע פונולוגי ולשוני (בלום קולקא, 2003).
- תהליך אינטגרטיבי, אשר במהלכו מידע אורתוגרפי מתורגם למידע פונולוגי לשם הבניית ידע חדש (Snow, 2002).

איזה ידע ילדים רוכשים כשהם לומדים לקרוא?

(מתוך: [תוכנית הוראה להטמעת יעדי עברית \(חינוך לשוני\) בכיתות א'-ב', משה"ח, תשע"ה](#))

איזו משמעות נתווך ביחס לקריאה?

למילים יש משמעות אישית, רגשית, רלוונטית

קריאה משמשת להנאה

קריאה משמשת ללמידה

כתיבה משמשת להבעה ולתקשורת

קריאה וכתיבה קשורות האחת בשנייה

תהליך רכישת הקריאה

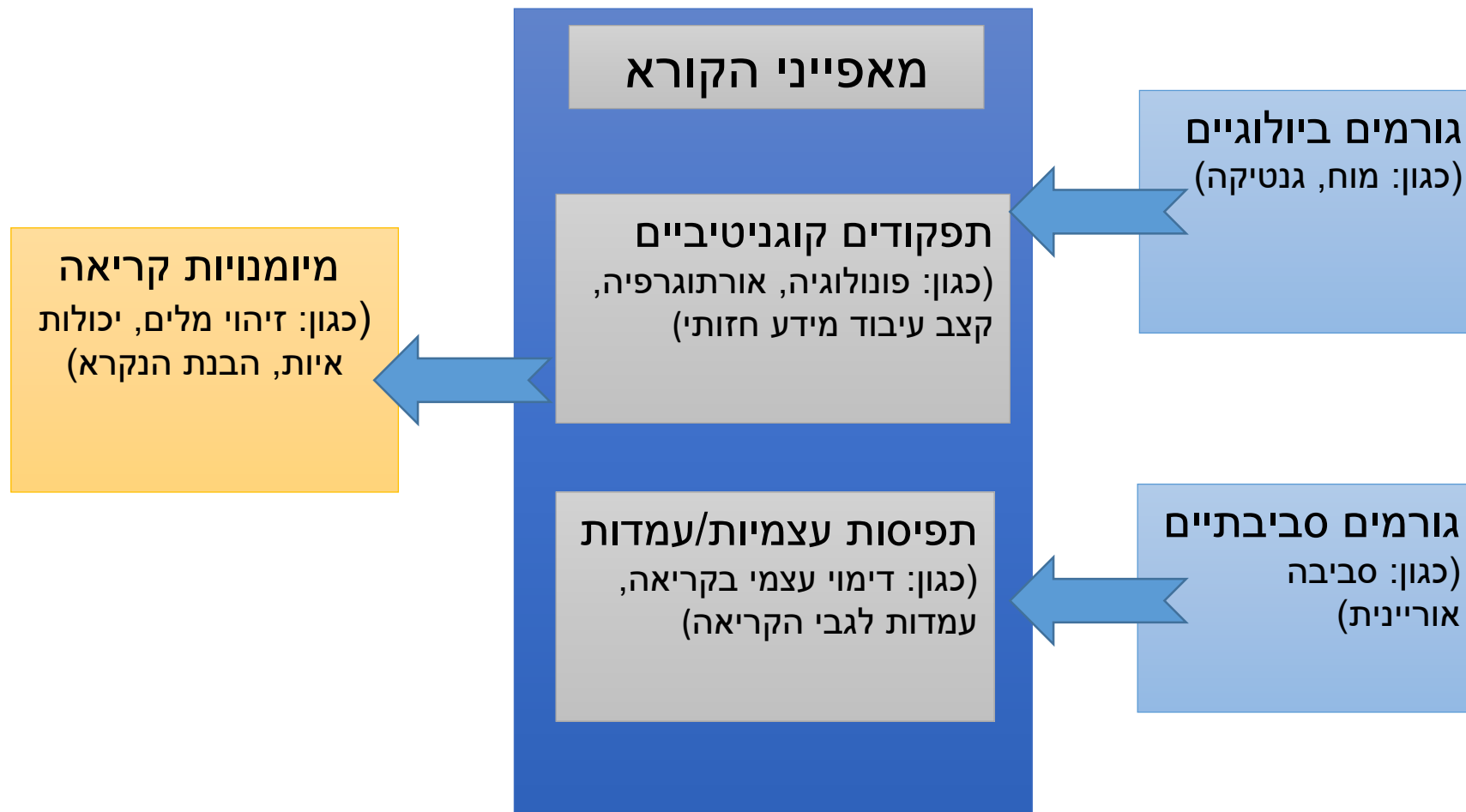
מודל התפתחותי לרכישת

הקריאה בעברית

בר-און, 2010

גורמים המשפיעים על רכישת הקריאה

(Conlon, Zimmer-Gembeck, Creed & Tucker, 2006)

קשיים ברכישת הקריאה

מה הם המקורות לקשיים בקריאה?

קשיים שפתיים

- קושי בהבנת שפה ובהבעה מילולית באמצעות סמלים מילוליים
- אוצר המילים מצומצם
- קשיים בהבנה ובהפקה של מבנים תחביריים
- קשיים בשימוש והבנה של חוקי דקדוק
- קושי להבין ולהביע כוונות תקשורתיות שונות

קשיים בתהליכי עיבוד מידע מילולי-שמיעתי/פונולוגי

- קושי להבחין בין הגיי דיבור קרובים
- קשיים בזיכרון שמיעתי-מילולי
- קושי בהמרה של גירוי חושיי (חזותי או תנועתי) לייצוג פונולוגי
- מודעות פונולוגית- קשיים לחשוב באופן מודע/הכרתי על מלים כמורכבות מחלקיקים

קשיים בתהליכי עיבוד מידע חזותי

- מתקשה לקשר את הייצוגים האורתוגראפיים (מלה כתובה) לייצוגים הפונולוגיים (מלה דבורה)
- קשיים בקליטת גירויים חזותיים - סימני כתב.

מה הם המקורות לקשיים בקריאה?

קשיים במיומנויות מטה-לשוניות

- קושי במודעות פונולוגית, מודעות מורפו-תחבירית (המשמעות של צורת השפה), מודעות פרגמטית (הבנת ההקשרים של חוקי השיח הדבור)

קשיים בעיבוד הקשרי תוכן

- קשיים ביכולת ההשערה והקישור הקונטקסטואלי המשפיעים על יכולת הפענוח, על הקריאה השוטפת ועל הבנת הנקרא.

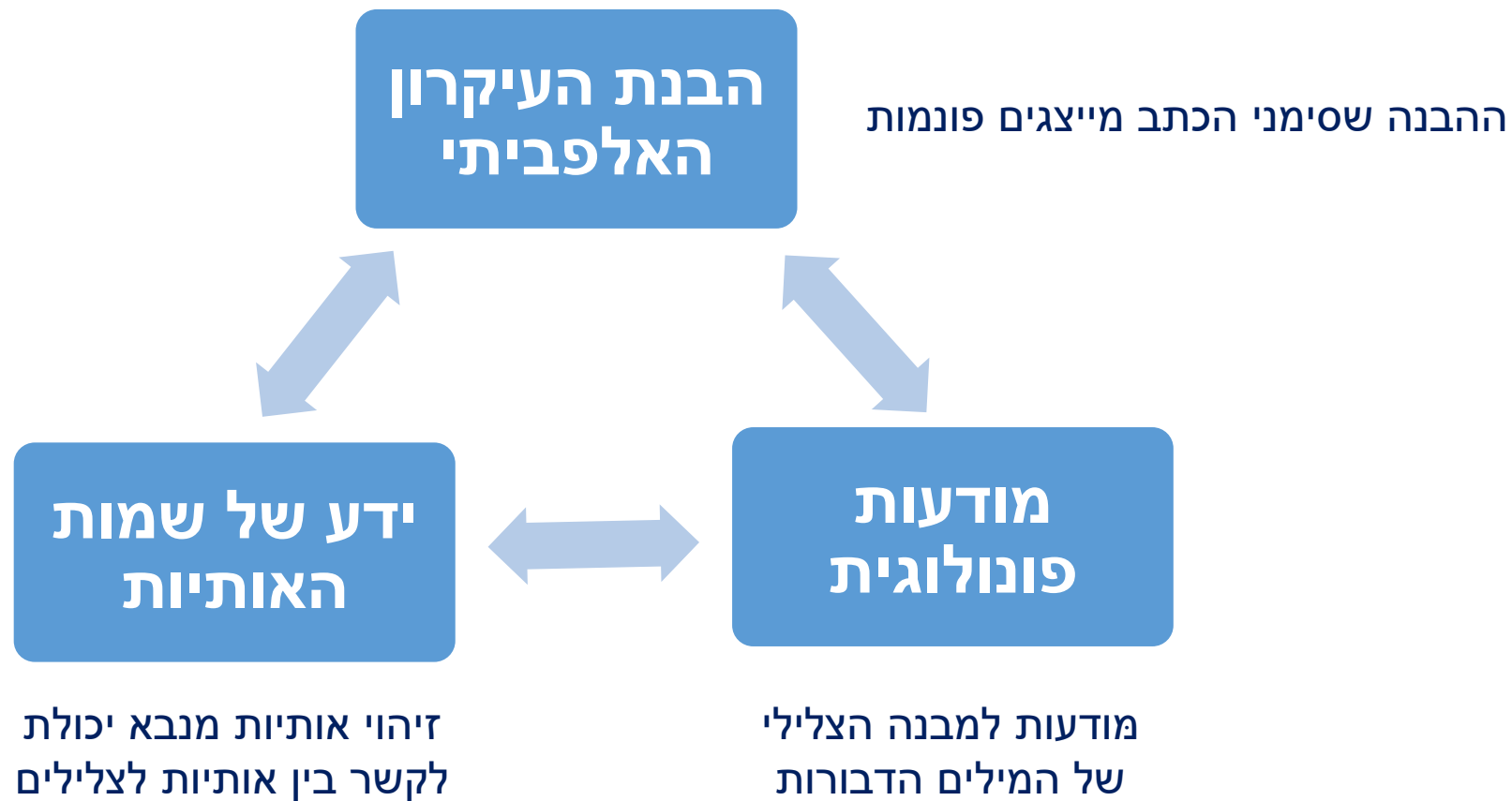
קשיים הנובעים מחסכים בתיווך והוראה בלתי מותאמת

- שיטת לימוד הקריאה לא מתאימה לילד
- קשיים רגשיים- מוטיבציוניים
- רכישת הרגלי קריאה בלתי יעילים
- חסכים בחשיפה לטקסטים
- טקסטים לא מתאימים, משימות לא הולמות יכולת

(מתוך: [המדריך היישומי להטמעת החינוך הלשוני בחינוך המיוחד](#), אגף חינוך מיוחד, 2007).

הוראת הקריאה

מה הם היסודות לרכישת הקריאה?

מה כוללת הוראת הקריאה?

פענוח קריאה בניקוד

דיוק

שטף קריאה

כתיבה

ידע לשוני

סביבה אוריינית

כיצד נעריך התקדמות בקריאה?

➤ כלי להתבוננות ולהכרות עם הפרופיל האורייני של תלמידים בכתה א'

➤ מבדק כתה א'

➤ מבדק כתה ב'

✓ יש חשיבות רבה להצרכה מצבה ומתמשכת לכל אורק תהליך רכישת הקריאה !

מה תפקיד קלינאי/ת התקשורת בהוראת הקריאה?

➤ **התפתחות יכולות שפתיות** מורכבות בלשון הדבורה והכתובה, בהבנה ובהבעה- חיונית לתפקודם האקדמי והחברתי של התלמידים.

➤ **תפקידו הקריטי והישיר של קלינאי התקשורת** בהתפתחות קריאה אצל ילדים ומתבגרים נובע מכך שהשפה הדבורה והכתובה הן שתי מערכות שפתיות המקיימות ביניהן קשרי גומלין.

באילו גישות/ שיטות נלמד קריאה?

➤ הגישה הפונטית סינתטית - bottom up - מהרכיב הבודד למילה השלמה ולטקסט

➤ הגישה החזותית אנליטית - top down - מטקסט ומילה לרכיב הבודד באופן שאינו שיטתי

➤ הגישה האקלקטית - משלבת הוראת מילים שלמות בהוראת רכיבי הקריאה

נקודת המוצא להוראת הקריאה שונה ותלויה במאפייני תפקוד של התלמידים ובגילם.

מומלץ לשלב בין הגישות השונות.

המלצות לקידום הקריאה

המלצות להוראה	עקרונות
האזנה לסיפורים, ניהול שיח (פרגמטיקה), מילים "חגיגיות".	טיפול האהבה לשפה
מילים בסביבה, מילים מתוכן נלמד, מילים משירים אהובים, מילים בהקשר אישי: תחביב, משפחה, חברים	למידה מתוך הקשר
חריזה, צליל פותח וסוגר במילה, פירוק של מילים לצלילים (פונמות), צירוף צלילים למילה	אימון המודעות הפונולוגית
חקירת המילה בצורתה הכתובה, שורשים ומשפחות מילים, תחליות ומוספיות למילה, זכר ונקבה, יחיד/רבים	עיסוק במורפולוגיה
בהקשר לתכנים הנלמדים ומעולמם של התלמידים	הוראת מילים (לוגו-גרפיות)
השוואה בין מילים, היפוך של הברות, האם יש מילה כזו?, מילים מצחיקות, מילים של רגש, משחקי זיכרון, לוטו	מישחק בלמידה
כתיבה של שמות חברים ובני משפחה, רשימות אישיות, הודעות, מילים בהקשר נלמד.	כתיבה מלווה את רכישת הקריאה
הקראה של סיפורים וקידום ההבנה לאורך כל תהליך רכישת הקריאה.	קידום הבנת טקסט מושמע
שילוב פעילויות של עיצוב אותיות ומילים בחומרים.	התנסות רב חושית
ספרייה כתתית, פינת קריאה, פינת כתיבה, סופר/סופרת אהובים, הצגת תוצרי כתיבה, מילים חדשות	סביבה אוריינית

להרחבה

- [הוראת חינוך לשוני בחינוך המיוחד](#), אגף א' חינוך מיוחד
- [רשימת ספרי הלימוד המאושרים](#), משה"ח, אגף ספרי לימוד
- [חומרי הוראה בחינוך לשוני](#), משה"ח, חינוך לשוני בקדם יסודי וביסודי.
- [יחידות הוראה לכתות א-ב](#), משה"ח, עברית - חינוך לשוני בקדם יסודי וביסודי
- [תכנית קול קורא לקידום שטף קריאה](#), עברית בחינוך היסודי, משה"ח
- [הישגים נדרשים בקריאה לתלמידים עם צרכים מיוחדים](#), אגף א' חינוך מיוחד
- [התאמות לתלמידים עם צרכים מיוחדים בכתות א-ב בקידום המודעות הפונולוגית](#), אגף א' חינוך מיוחד
- [התאמות לתלמידים עם צרכים מיוחדים בכתות א-ב בהוראת הכתיב](#), אגף א' חינוך מיוחד
- [התאמות לתלמידים עם צרכים מיוחדים בהוראה של הבנת הנקרא](#), אגף א' חינוך מיוחד
- [הערכה של הפרופיל האורייני](#), משה"ח, עברית - חינוך לשוני בקדם יסודי וביסודי
- [מבדק קריאה וכתביה לכתה א'](#), הרשות הארצית למדידה והערכה (ראמ"ה)
- פנק, ד. כמו רומן, הוצאת שוקן, תל אביב, ירושלים

روابط في اللغة العربية – קישורים של השפה הערבית

<p>רשימת הספרים המאושרים בחברה הערבית : قائمة الكتب المُلزِمة في قسم الكتب التدريسيّة .</p>	<p>כלי הערכה أدوات التقييم</p>	<p>מערכת שידור לאומית منظومة البث القطرية لجميع المراحل</p>	<p>תוכניות לימודים المناهج</p>	
<p>https://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut Pedagogit/sifreilimud/SfariMMeosharim/</p>	<p>فحص القراءة صف الأول מבדק כיתה א' https://docs.google.com/document/d/1sq0GgTmoP8M8M-luVvP26tITfGo7FGn0jvy_I7EVNA/edit כלי הערכה לכל הכיתות: https://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Rama/AarachaBeitSifrit/Mipuy Arab 20.htm</p>	<p>https://sites.google.com/arab.edu.gov.il/alminatar/%D9%85%D9%88%D8%A7%D8%AF-%D8%AA%D8%B9%D9%84%D9%8A%D9%85%D9%8A%D8%A9/%D8%A7%D9%84%D8%A%D8%B9%D9%84%D9%85-9%85-%D9%88%D9%82%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%B7%D9%88%D8%A7%D8%B1%D8%A6</p>	<p>https://sites.google.com/a/ar.tzafonet.org.il/arabicsite/taalemmanhag תוכנית לימודים חטיבת ביניים וחטיבה עליונה الاعدادية والثانوية : https://sites.google.com/a/ar.tzafonet.org.il/arabicsite/mnaheg</p>	<p>المرحلة الابتدائية شלב יסודי المرحلة الإعدادية والثانوية חטיבת ביניים וחטיבה עליונה</p>

אתרים וקישורים בשפה הערבית מואג ללגة العربية

<p>האגף לחינוך מבוגרים קסם התלמלם الثانوي</p>	<p>אפאק – תיק של מט"ח: אفاق - מתא</p>	<p>אגף א חינוך מיוחד קסם התלמלם الخاص</p>	<p>האגף לחינוך יסודי קסם התלמלם الابتدائي أ</p>	<p>רכזי מורים مركزو المعلمين</p>	<p>תיק תוכניות לימוד לעובדי הורה : מלף البرامآ التعليمية</p>	<p>אתר המפמ"ר אלמנטאר المنطار</p>
<p>https://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/AdultEducation/HashlamatHaskala/Examz/Aravit_new.htm</p>	<p>https://ar.ebag.cet.ac.il/</p>	<p>https://cms.education.gov.il/EducationCMS/UNIT/Yesodi</p>	<p>https://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/homePageArabic.htm</p>	<p>https://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/matr12/morkzyalandmaj.htm</p>	<p>https://edu.gov.il/special/Curriculum/Pages/hp.aspx</p>	<p>https://sites.google.com/a/ar.tzafonet.org.il/arabicsite/</p>

אתרים וקישורים בשפה הערבית מואץ פי اللغة العربية

ילקוט הפדגוגיה הדיגיטלית בחינוך הלשוני حقيبة الپداغوجيا المحوسبة	התאמות – ליקויי למידה ملاءمات	מצעד הספרים مشروع الكتاب	השתלמויות ופיתוח מקצועי استكمالات وتطور مهني
file:///C:/Users/CLIENT/Desktop/%D8%AD%D9%82%D9%8A%D8%A8%D8%A9%20%D8%A7%D9%84%D8%A8%D9%8A%D8%AF%D8%A7%D8%BA%D9%88%D8%BA%D9%8A%D8%A7%20%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AD%D9%88%D8%B3%D8%A8%D8%A9.pdf	https://sites.google.com/a/ar.tzafonet.org.il/almint-ar-high-school/home/learning-disabilities	https://sites.google.com/a/ar.tzafonet.org.il/arabicsite/home/msyrte-alktab	https://sites.google.com/a/arab.edu.gov.il/professional-development/